

Asia: VN/10633/2021

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle sakon ja muiden omaisuuden kohdistuvien seuraamusten täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne sakon täytäntöönpanosta annetun lain yleisiä säännöksiä koskevista muutosehdotuksista. Erityisesti lausunnonantajia pyydetään lausumaan hallinnollisia seuraamusmaksuja koskevista muutosehdotuksista ja kutakin ministeriötä pyydetään lausumaan oman hallinnonalansa lainsäädäntöön ehdotetuista muutoksista.

Hallituksen esitysluonnoksen kappaleessa 3.1 Sakon täytäntöönpanosta annetun lain soveltamisala (s. 14–17) käsitellään laajasti sekä sakon täytäntöönpanosta annetun laissa (nykyisin 672/2002) että muussa lainsäädännössä säänneltyjä, täytäntöönpanavia rangaistusluonteisia seuraamusmaksuja.

Kappaleessa luetellaan rangaistusluonteiset seuraamusmaksut, joiden täytäntöönpanosta huolehtii Oikeusrekisterikeskus ja jotka kuuluvat joko sakon täytäntöönpanosta annetun lain soveltamisalaan tai joista on säädetty jossakin muussa lainsäädännössä. Lisäksi kappaleessa luetellaan sellaisia rangaistusluonteisia seuraamusmaksuja, jotka eivät kuulu sakon täytäntöönpanosta annetun lain soveltamisalaan ja joiden täytäntöönpanosta ei liioin huolehdi Oikeusrekisterikeskus. Näihin liittyen esitysluonnoksessa todetaan, että sellaisten rahamääräisten rangaistusluonteisten seuraamusmaksujen, jotka eivät kuulu sakon täytäntöönpanosta annetun lain soveltamisalaan, täytäntöönpanoa koskeva sääntely on osin epäselvää (s. 17).

Kappaleen sivulla 17 viitataan edelleen siihen, että samalla kun ”rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten täytäntöönpanosta vastaa pääosin Oikeusrekisterikeskus, ... osan seuraamuksista panee täytäntöön jokin muu viranomainen.” Esitysluonnoksessa pidettäisiin perusteltuna arvioida, ”...mitkä hallinnolliset seuraamusmaksut Oikeusrekisterikeskus panee täytäntöön ja milloin täytäntöönpano on perusteltua antaa jonkin muun viranomaisen tehtäväksi.”

Maanmittauslaitos nostaa tässä yhteydessä esiin, että sen toimialaan kuuluvassa lainsäädännössä hallinnollisesta seuraamusmaksusta säädetään ainakin huoneistotietojärjestelmästä annetun lainsäädännön voimaantulon jälkeen (1329/2018). Lain 7 §:n 2 momentissa (laissa 153/2023) säännellään, että sen jälkeen, kun ns. vanha asuntoosakeyhtiö on siirtänyt

osakeluettelonsa ylläpidon Maanmittauslaitokselle ja kun sen osake tämän jälkeen luovutetaan ensimmäisen kerran, luovutuksensaajan on haettava oikeutensa kirjaamista osakehuoneistorekisteriin kahden kuukauden kuluessa luovutussopimuksen tekemisestä tai omistusoikeuden siirtymisestä. Lain 16 §:ssä, jonka otsikkona on määräaikojen laiminlyönnin seuraamukset, määrätään, että kirjaamisesta perittävää maksua korotetaan 20 prosentilla jokaiselta alkavalta kahden kuukauden jaksolta, jonka hakemus viivästyy.

Sanottua hallinnollista seuraamusmaksua ei ole mainittu nyt käsillä olevan hallituksen esitysluonnoksen sivuilla 16–17, jossa muutoin luetaan eri lainsäädäntöön sisältyviä vastaavia maksuja. Tosin luetteloa ei liene tarkoitettukaan tyhjentäväksi. Maanmittauslaitos nostaa tässä yhteydessä edellä tarkoitetun seuraamusmaksun kuitenkin esiin erityisesti myös siitä syystä, että mainitusta voimaanpanolain 16 §:stä tehty muutosehdotus on parhaillaan eduskunnassa käsiteltävänä (HE 62/2024 vp). Säännöstä on tarkoitus muuttaa niin, että siitä käy selvemmin ilmi, että kysymyksessä on nimenomaan hallinnollinen seuraamusmaksu. Ehdotetussa 16 §:n uudessa 2 momentissa todettaisiin lisäksi nimenomaisesti se, että seuraamusmaksun perii Maanmittauslaitos ja että seuraamusmaksun perintään sovelletaan verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annettua lakia (706/2007).

Lausuntonne rahamääräisen saatavan perintää koskevista muutosehdotuksista.

Sakon täytäntöönpanosta annetun lain soveltamisalaan kuuluvat myös tilanteet, joissa valtioon tai sen viranomaiseen kohdistuneen rikoksen vuoksi valtiolle on tuomittu rikokseen perustuva vahingonkorvaussaatava (lain 1 §:n 4 kohta). Lain 3 §:n 1 momentissa säänneltynä lähtökohtana on, että lisäksi sanotun saatavan täytäntöönpanosta huolehtii Oikeusrekisterikeskus. Lain 3 §:n 2 momentissa määrätään kuitenkin, että se valtion viranomainen, jonka tehtävänä on ollut valvoa valtion etua asiassa, voi ottaa mainitun rikokseen perustuvan vahingonkorvauksen ja asiaan liittyvien oikeudenkäyntikulujen perinnästä huolehtiakseen. Täytäntöönpano tapahtuu tällöinkin sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa säännellyllä tavalla.

Laissa tätä menettelyä kutsutaan viranomaisen itseperinnäksi. Lain 53 §:ssä säädetään itseperintään liittyvästä tuomioistuimenmenettelystä. Säännös edellyttää, että viranomaisen huolehtiessa itse valtiolle tuomittavan korvauksen ja oikeudenkäyntikulujen perinnästä sen on ilmoitettava tästä ennen oikeudenkäynnin päättymistä rikosasiaa ensimmäisenä oikeusasteena käsittelevälle tuomioistuimelle. Jos korvausvaatimus hylätään, ilmoitus voidaan tehdä hovioikeudelle. Itseperintä on mahdollista vain, jos ilmoitukset on tehty asianmukaisesti. Sääntelyn tarkoituksena on varmistaa, että saatavaa ja oikeudenkäyntikuluja ei peritä

vastaajalta kahteen kertaan toisaalta viranomaisen itseperintänä ja toisaalta Oikeusrekisterikeskuksen suorittamana perintänä.

Myös Maanmittauslaitos on vähintään muutamassa tapauksessa vuosittain rikosasian asianomistajana osallisena rikosoikeudenkäynneissä. Tyypillisiksi näyttävät muodostuneen tilanteet, joissa syytteen aiheena on jonkinlainen talousrikos, kuten perusmuotoinen tai törkeä velallisen epärehellisyys (RL 39:1-1a). Maanmittauslaitoksella on tällöin yleensä vastaajalta tai vastaajan yritykseltä julkisoikeudelliseen suoritteeseen perustuva laskusaatava, kuten kiinteistötoimitusmaksu

tai lainhuudatusmaksu taikka useita tällaisia maksuja. Maksukyvyttömyyden vuoksi sanotut maksut ovat jääneet suorittamatta, ja syyte liittyy juuri tämän maksukyvyttömyyden aiheuttamiseen. Velallisen epärehellisyysrikoksessa asianomistajia ovat lähtökohtaisesti kaikki ne tahot, jotka ovat olleet vastaajan tai hänen yrityksensä velkojia velallisen epärehellisyysrikoksen tekojakson aikana, ja joiden saatavat ovat jääneet maksukyvyttömyyden

vuoksi suorittamatta. Usein asianomistajia on useita ja Maanmittauslaitoksen saatavat ovat vain pieni osa velkojien kokonaissaatavien määrästä.

Kuten hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, monet viranomaiset ovat toiminnassaan toteuttaneet laissa tarkoitettua, rikokseen perustuvien korvausten ja oikeudenkäyntikulujen itseperintää (s. 18). Myös Maanmittauslaitos on ainakin osittain huolehtinut rikossaatavien ja oikeudenkäyntikulujen perimisestä itse. Lausuttavana olevassa hallituksen esitysluonnoksessa olisi kuitenkin tarkoituksena lähtökohtaisesti luopua tällaisesta itseperintämahdollisuudesta. Vastedes Oikeusrekisterikeskus huolehtisi rikossaatavien ja oikeudenkäyntikulujen perimisestä valtion viranomaisten puolesta (ehdotettu lain 3 §:n 2 momentin muutos). Rikosperusteisten vahingonkorvausten ja oikeudenkäyntikulujen itseperintää voisivat jatkossa toteuttaa ainoastaan Kansaneläkelaitos, Tulli ja Verohallinto. Perusteluina ehdotetulle muutokselle mainitaan se, että Oikeusrekisterikeskus ei aina saa tietoa itseperinnästä, mikä on voinut johtaa saatavan kaksinkertaiseen perintään. Myös sakon täytäntöönpanosta annetun lain säännösten soveltaminen itseperintään on aiheuttanut de facto epäselvyyksiä (s. 18).

Maanmittauslaitos viittaa tässä yhteydessä kuitenkin juuri niihin erityispiirteisiin, jotka liittyvät nykyisin ehkä tyypillisimpiin rikosasioihin, joissa sille määrätään maksettavaksi korvauksia. Sanotun kaltaisissa velallisen rikoksissa Maanmittauslaitoksella on tietyissä säädöksissä tarkoitettu, julkisoikeudelliseen suoritteeseen kytkeytyvä laskusaatava, joka on lisäksi määrätty vastaajan maksettavaksi korkoineen rikosperusteisena vahingonkorvauksena. Maanmittauslaitos on voinut periä laskusaatavaa julkisoikeudellisena suoritteena verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain (706/2007) mukaisesti ja rikosasiaakin käsiteltäessä lasku on voinut olla jo ulosotossa. Lasku voi kuitenkin olla, ja usein onkin, kokonaan suorittamatta vielä silloin, kun asiaa käsitellään rikosasiana.

Se, että erääntynyt ja suorittamatta jäänyt lasku tuomitaan vastaajan maksettavaksi myös rikosperusteisena vahingonkorvauksena, vaikuttaa erityisesti saatavan vanhentumisen sääntelyyn. Verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain 20 §:ssä määrätään, että julkisoikeudellinen saatava vanhenee pääsääntöisesti viidessä vuodessa sen vuoden alusta, jona maksu on määrätty tai maksuunpantu. Vanhentumista ei voida katkaista. Rikosperusteisen vahingonkorvausvelan vanhentumiseen sovelletaan puolestaan velan vanhentumisesta annettua lakia (728/2003). Jo suoraan tätä kautta julkisoikeudelliseen suoritteeseen liittyvän maksun vanhentumisaika voi pidentyä selvästikin (laki velan vanhentumisesta 7.3 § ja 13.2 §). Vanhentuminen voidaan myös katkaista

(laki velan vanhentumisesta 13.1 §).

Saatavan viimekätinen peruste on sama, mutta rikostuomioon liitännäinen vahingonkorvaus on kuitenkin lisäksi itsenäinen saamisperuste. Luonnollista on, että laskusaatavaa ei nytkään voida periä kahteen kertaan. Olisi selvitettävä, olisiko sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisen jälkeen tilanne näissä tapauksissa se, että Maanmittauslaitoksella on toimivalta periä sanottua laskusaatavaa siltä osin kuin kysymys olisi laskun perimisestä julkisoikeudellisena suoritteena maksuista annetulla sääntelyllä eikä saaminen olisi ehtinyt vanhentua. Oikeusrekisterikeskus puolestaan omaisi toimivallan periä saamista rikosperusteisena vahingonkorvauksena, mihin liittyen vanhentumisaika voisi olla selvästi pidempi kuin Maanmittauslaitoksen perinnässä.

Velallistaho voisi myös olla eriytynyt. Maanmittauslaitoksen laskusaatavan velallisena on näissä tapauksissa usein yhtiö, jonka maksettavaksi

kiinteistötoimitusmaksu tai kiinteistökirjaamisen menettelyyn liittyvä maksu, kuten lainhuutomaksu, on määrätty. Yhtiön maksukyvyttömyyden aiheuttaneessa

velallisen rikoksessa vastaajana on kuitenkin luonnollinen henkilö, jonka maksettavaksi periaatteessa sanottu sama Maanmittauslaitoksen saatava on pantu rikosperusteisena vahingonkorvauksena. Jos Maanmittauslaitos onnistuisi perimään saatavan kokonaan tai osaksi vielä sanotulta ylivelkaisalta yhtiöltä, sitä ei vastaavasti olisi perittävä maksuvelvolliseksi tuomitulta rikosasian vastaajalta. Jos Oikeusrekisterikeskus puolestaan saisi perittyä korvauksen kokonaan tai osittain vastaajalta, Maanmittauslaitoksella ei olisi perustetta periä laskua enää vastaavilta osin velallisena Maanmittauslaitoksen suuntaan olevalta yhtiöltä.

Maanmittauslaitos esittää vielä selvitettäväksi, voisiko viranomaisten itseperintämahdollisuuden poistaminen kokonaan aiheuttaa sellaisia epäselvyyksiä,

erityisesti esitetyn kaltaisissa tilanteissa, että ehdotonta kieltoa itseperinnälle pitäisi vielä harkita uudestaan. Edelleen Maanmittauslaitos toteaa, pitäisikö ainakin edellä kuvatun kaltaisissa tilanteissa, sen lisäksi, että varmistetaan kaksoisperinnän estyminen, myös Oikeusrekisterikeskuksen mahdollisesti onnistuneessa perinnässä saamat suoritukset tilittää Maanmittauslaitokselle.

Lausuntonne sakon muuntorangaistuksen määräämistä koskevista muutosehdotuksista.

Maanmittauslaitoksella ei ole lausuttavaa tältä osin.

Lausuntonne menettämisseuraamusta koskevista muutosehdotuksista.

Lainsäädännön merkityksestä Maanmittauslaitoksen toimialalla

Rikokseen perustuva menettämisseuraamus voi koskea myös kiinteistöjä tai asunto-osakkeita. Niin ikään keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön osakkeet voivat olla menettämisseuraamuksen kohteena. Kiinteistöihin kohdistuvat oikeudet, kuten omistusoikeus ja vuokraoikeus, kirjataan Maanmittauslaitoksen ylläpitämään lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin. Asunto-osakkeisiin ja osaksi myös keskinäisiin kiinteistöosakeyhtiöihin kohdistuvat oikeudet kirjataan puolestaan

Maanmittauslaitoksen ylläpitämään osakehuoneistorekisteriin. Näihin omaisuuseriin kohdistuvat menettämisseuraamukset vaikuttavat siten olennaisesti mainituissa rekistereissä oleviin tietoihin.

Kiinteistöjen tai edellä mainittujen osakkeiden menettämisseuraamus voisi perustua lähinnä rikoslain (RL) 10 luvun 4 §:ään (esim. rikoksenteossa käytetty asuntohuoneisto) ja ehkä harvemmin myös 5 §:ään (esim. rikoksen kohteena ollut kiinteistö, joka konfiskoidaan terveydelle tai ympäristölle haitallisten ominaisuuksien vuoksi). Rikoshyödyn menettämiseen liittyen hallituksen esitysluonnoksessa kirjoitetaan, että hyöty tuomitaan lähes aina menetetyksi rahamääräisenä eikä esinekohtaisena menettämisseuraamuksena (RL 10:2-3). Rikoshyötynä voidaan kuitenkin tuomita menetetyksi hyödyn sijaan tullut omaisuus, esim. kiinteistö tai osakehuoneisto, johon rikoksella saadut varat on sijoitettu. Maanmittauslaitos pitää siten tärkeänä havaita, että rikoshyödyn menettäminen lisäksi voi tarkoittaa kiinteistön tai edellä mainittujen osakkeiden valtiolle menetetyksi julistamista. Huomionarvoisena Maanmittauslaitos pitää myös sitä, että kiinteistö tai edellä tarkoitettut osakehuoneistot voivat olla menettämisseuraamuksen kohteena myös muun kuin rikoslain 10 luvun

tapauksissa. Erityisesti rahanpesusta annetun rikoslain 32 luvun 12 §:ssä säädetään menettämisseuraamuksista huoneistojen ja kiinteistöjen ollessa kysymyksessä (ks. myös KKO 2012:60 tilanteesta, jossa kiinteistö tuomittiin menetetyksi oltuaan rahanpesurikoksen kohteena).

Täytäntöönpanoviranomainen kiinteistöön tai osakehuoneistoon kohdistuvassa menettämisseuraamuksessa

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan, että täytäntöönpano kiinteistöjen tai osakehuoneistojen menettämisseuraamuksesta siirrettäisiin poliisilta ulosottoviranomaiselle (sakon täytäntöönpanosta annettavaksi ehdotetun uuden lain 37 §). Menettämisseuraamus panna tällaisissa tapauksissa täytäntöön tavallisesti kohde myymällä. Maanmittauslaitos pitää ehdotusta kannatettavana. Ulosottoviranomaisella on poliisia paremmat edellytykset menettämisseuraamuksen tehokkaaseen täytäntöönpanoon ottaen huomioon, että vastaavat kiinteistöjen ja osakehuoneistojen pakkomyynnit kuuluvat muutenkin ulosottoviranomaisen toimenkuvaan.

Kiinteistöön tai osakehuoneistoon kohdistuvan menettämisseuraamuksen ilmoittaminen lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin tai osakehuoneistorekisteriin

Rikoslakiin otettaisiin erityinen säännös siitä, että tuomioistuimen on välittömästi ilmoitettava kiinteistön tai kirjatun erityisen oikeuden sekä osakehuoneistorekisteriin kuuluvan osakkeen menetetyksi tuomitsemisesta Maanmittauslaitokseen (uusi RL 10:9a). Maanmittauslaitos pitää ehdotusta perusteltuna. Lisäksi Maanmittauslaitos lausuu asiaan liittyen seuraavaa.

Ehdotettu säännös tarkoittaa, että menetetyksi tuomitsemisesta ilmoitetaan heti tuomion antamisen jälkeen eli jo ennen kuin tuomio on lainvoimainen.

Maanmittauslaitos pitää tätä perusteltuna mutta lausuu lisäksi, että asiasta olisi lähetettävä myös toinen ilmoitus sen jälkeen, kun menettämisseuraamusta

koskeva tuomio on tullut lainvoimaiseksi. Näin sääntely vastaisi maakaaren (540/1995, MK) sääntelyä, joka liittyy omistusriitaa koskeviin tuomioistuimen ilmoituksiin (ks. MK 6 luvun 13 §).

Asialla on merkitystä senkin vuoksi, että näihin eri vaihetta koskeviin ilmoituksiin liittyvät toimenpiteet rekistereissä ovat erilaiset. Ensimmäisessä vaiheessa rekisteriin tehtävä merkintä lainvoimaa vailla olevasta menettämisseuraamuksesta ei vielä tarkoita muutosta kohteen omistusta koskevissa merkinnöissä. Kysymys on enemmän vallintarajoitusta tarkoittavasta merkinnästä. Tällöin merkintä tehdään lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin huomioon ottaen maakaaren 7 luvun 1 §:n 7 kohta sekä lainhuuto- ja kiinnitysrekisteristä annetun asetuksen (960/1996) 13 §:n 8 kohta. Vastaavasti osakehuoneistorekisteriin merkintä tehtäisiin huoneistotietojärjestelmästä annetun lain (1328/2018, HTJ-laki) 7 §:n 1 momentti oikeusperustana. Viimeksi mainittua lainkohtaa täydennettäisiin

esitysluonnoksessa ehdotettu huomioon ottaen siten, että siinä ilmaistaisiin lisäksi menettämisseuraamus yhtenä merkittävänä tulevana tietona.

Sen sijaan sen jälkeen, kun menettämisseuraamus on tullut lainvoimaiseksi, tiedot kohteen omistuksesta tiedot olisi vastaavasti päivitettävä. Lainhuuto- ja kiinnitysrekisterin osalta tämä tapahtuisi viran puolesta perusteena maakaaren 11 luvun 7 §:n 3 momentin sääntely. Lainkohdassa määrätään, että kirjaamisviranomaisen on merkittävä lainhuudon uudeksi saajaksi se, joka tuomioistuimen ilmoittamalla lainvoimaisella tuomiolla on kiinteistön omistaja. HTJ-lain 9 §:n 1 momentissa puolestaan säädetään, että se taho X, jolla lainvoimaisella tuomiolla on toista Y parempi oikeus osakkeeseen, kirjataan uudeksi omistajaksi osakehuoneistorekisteriin hakemuksesta.

Nämä kirjaukset tehdään vasta lainvoimaisen menettämisseuraamus huomioon ottaen. Maanmittauslaitoksessa on käsitys, että rikoslain 10 luvun 9 a §:ää olisi täydennettävä niin, että tuomioistuin veloitettaisiin erikseen ilmoittamaan Maanmittauslaitokseen ja muille vastaaville kirjaamisviranomaisille lisäksi siitä, että menettämisseuraamus on saanut lainvoiman. Vasta tämän ilmoituksen jälkeen Maanmittauslaitos myöntää viran puolesta selvennyslainhuudon valtiolle menetetyksi tuomittuun kiinteistöön. Vastaavasti menettämisseuraamuksen lainvoimaiseksi tulemisesta tehtäisiin merkintä osakehuoneistorekisteriin.

HTJ-laissa säännellään, että kirjaamisviranomaisen ei muuttaisi tuomioistuimen ilmoituksesta valtiota osakkeiden omistajaksi menettämisseuraamuksen

lainvoimaisuudesta annetulla ilmoituksella, vaan valtion olisi itse haettava sanottua kirjaamista (HTJ-lain 9.1 §). Siitä huolimatta lisäksi osakehuoneistorekisterin kohdalla olisi tarpeellista, että menettämisseuraamuksesta ilmoitettaisiin heti tuomion antamisen jälkeen ja vielä myöhemmin

erikseen sen tultua lainvoimaiseksi. Maanmittauslaitos esittää lisäksi nyt tai vastaisuudessa selvitettäväksi, onko maakaaren 11 luvun 7 §:n 3 momentissa ja HTJ-lain 9.1 §:ssä olevalle erilaiselle sääntelylle olemassa erityisiä syitä. Olisi ehkä perusteltua pohtia, voitaisiinko myös osakehuoneistorekisterissä valtio kirjata viran puolesta osakkeiden uudeksi omistajaksi tuomioistuimen ilmoitettua, että menettämisseuraamuksesta annettu tuomio on lainvoimainen.

Menettämisseuraamuksesta aiheutuneen omistajanvaihdoksen tapahtumishetki

Maanmittauslaitos toteaa, että menettämisseuraamuksen aiheuttamasta omistajanvaihdoksesta ei ole annettu tarkempia säännöksiä. Säännöksiä ei siten ole liioin siitä, millä hetkellä omistusoikeuden menettämisseuraamuksen kohteena olevaan kiinteistöön tai huoneistoon katsotaan siirtyvän valtiolle.

Jo nykyisessä laissa on tosin säännelty siitä, milloin menettämisseuraamuksesta annettu tuomio on täytäntöönpanokelpoinen ja mitä täytäntöönpano tarkoittaa eli mitä eri vaihtoehtoja ns. täytäntöönpanotoimiin sisältyy (laki sakon täytäntöönpanosta 2 § 1 momentti ja 38 § 1 momentti). Menettämisseuraamus on täytäntöönpanokelpoinen, kun siitä annettu tuomio on lainvoimainen tai kun siitä annettu ratkaisu on pantavissa täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio. Virkkeen jälkimmäinen osa viittaa oikeudenkäymiskaaren (OK) 30 luvun 22 §:ään. Säännöksen sisältönä on, että valituslupaa edellyttävät hovioikeuden ratkaisut pannaan täytäntöön niin kuin lainvoimaiset tuomiot. Täytäntöönpanotoimia ovat puolestaan omaisuuden ottaminen valtion käyttöön, omaisuuden myyminen tai omaisuuden hävittäminen. Kiinteistöjen tai huoneistojen osalta käytännössä kysymykseen voivat tulla kaksi ensimmäistä vaihtoehtoa.

Myös uudessa sakon täytäntöönpanoa koskevassa laissa menettämisseuraamukset olisivat täytäntöönpanokelpoisia, kun niitä koskeva tuomioistuimen ratkaisu on lainvoimainen tai kun ratkaisu on pantavissa täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio (ehdotettu uusi 5 §). Täytäntöönpanotoimia olisivat edelleen omaisuuden ottaminen valtion käyttöön, omaisuuden myynti tai omaisuuden hävittäminen (ehdotettu uusi 42 §).

Sen enempää nykyinen kuin ehdotettu uusikaan sääntely ei osoita, milloin menetetyksi tuomitun kiinteistön tai osakehuoneiston katsotaan siirtyneen valtion omistukseen esineoikeudellisin eli kolmansia koskevin oikeusvaikutuksin. Vaihtoehtoina voidaan esittää hetki, jolloin menettämisseuraamusta koskeva tuomio tuli lainvoimaiseksi tai hetki, jolloin se tuli, tosin vielä lainvoimaa vailla olevana, täytäntöönpanokelpoiseksi niin kuin lainvoimainen tuomio (hovioikeuden tuomio). Vaihtoehdoksi voidaan esittää myös sitä hetkeä, jolloin täytäntöönpanosta vastaava viranomaisella eli ulosottoviranomaisella päätettiin, että kiinteistö tai huoneisto otetaan valtion käyttöön tai että se myydään. Näiden lisäksi voitaisiin kuitenkin katsoa, että jos käräjäoikeuden kiinteistön tai huoneiston valtiolle

menettämistä koskeva tuomio on sittemmin tullut lainvoimaiseksi, omistajanvaihdoksen tapahtuminen tulisi kylläkin lopullisesti ratkaistuksi lainvoimaiseksi

tulon hetkellä, mutta omistajanvaihdon katsottaisiin tapahtuneen käräjäoikeuden tuomion antamishetkestä luettavin, sivullissuhteisiin kohdistuvien oikeusvaikutuksien.

Maanmittauslaitos lausuu, että kiinteistöjen ja osakehuoneistojen vaihdannassa erilaisilla esineoikeudellisilla sivullissuhteilla on tärkeä merkitys. Eri sivullissuhteissa mahdollisesti esiintyvien riitojen, ns. esineoikeudellisten kollisioiden, ratkaisut liittyvät myös olennaisella tavalla lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin sekä osakehuoneistorekisteriin sekä niihin oikeusvaikutuksiin, joita näihin rekistereihin tehdyillä merkinnöillä on toisaalta

maakaaren ja toisaalta HTJ-lain mukaan. Tässä suhteessa sillä, millä hetkellä menettämisseuraamuksen katsotaan aiheuttaneen kiinteistön tai huoneiston omistajanvaihdon, on huomattava vaikutus. Maanmittauslaitoksen käsitys on, että asiasta olisi kaiketi säädettävä tässä yhteydessä. Sääntelyssä olisi kuitenkin otettava huomioon kiinteistöjen ja osakehuoneistojen jossain määrin toisistaan eroavat esineoikeudelliset eli sivullissuhteisiin liittyvät lähtökohdat.

Kiinteistöjen osalta luontevinta lienee lähteä siitä, että sen jälkeen, kun menettämisseuraamus on saanut lainvoiman, valtion katsotaan olleen kiinteistön omistaja jo käräjäoikeuden tuomion antamishetkestä lukien. Käräjäoikeuden määräämä menettämisseuraamus siten tarkoittaisi, että valtio on ollut omistaja käräjäoikeuden tuomion antamisesta lukien, mutta tämä oikeus on ollut ehdollinen eli jäänyt riippumaan siitä, tuleeko menettämisseuraamus lainvoimaiseksi. Käytännön kannaltahan kysymys on siitä, että jos omistaja, jolta kiinteistö tai huoneisto menettämisseuraamuksen vuoksi otetaan pois, jollain tavalla oikeudellisesti määrää kiinteistöstä tai osakehuoneistosta käräjäoikeuden tuomion jälkeen, minkälainen asema niillä on, jotka ovat näitä määräämistöimiä kyseisen tahon kanssa tehneet ja mihin säännöksiin heidän asemansa perustuvat.

Jos valtio katsotaan kiinteistön omistajaksi jo käräjäoikeuden tuomion jälkeen, tosin ehdollisesti sillä varauksella, että tuomio tulee lainvoimaiseksi, aikaisemman omistajan määräämistöimet edellä tarkoitettuna väliaikana sivullisten kanssa ratkeavat melko selkeiden, voimassa olevien säännösten soveltamisella. Säännösten selkeys luo oikeusvarmuutta vaihdannassa ja helpottaa osaltaan myös kirjaamisen menettelyä, jos tällaisia kollisiotilanteita olisi siinä otettava huomioon. Koska valtio olisi, ehdollisesti mutta kuitenkin, omistaja, edellinen omistaja määrää käräjäoikeuden tuomion jälkeen omaisuudesta, joka on jo siirtynyt toiselle. Maanmittauslaitoksen käsitys on, että tällöin sovellettavaksi tulisivat ns. kaksoisdisponoinnista annetut maakaaren säännökset. Esimerkiksi jos menettämisseuraamuksen kohteena ollut edellinen omistaja luovuttaa kiinteistön käräjäoikeuden tuomion jälkeen, sovellettavaksi tulisivat maakaaren

3 luvun 6 § ja mahdollisesti 13 luvun 3 §. Jos edellinen omistaja perustaisi kohteeseen panttioikeuden käräjäoikeuden tuomion jälkeen ja ennen sen lainvoimaiseksi tuleamista, sovellettavaksi tulisi puolestaan maakaaren 17 luvun 10 §. Edellisen omistajan käräjäoikeuden tuomion jälkeisissä oikeustoimissa sivullisella eli edellisen omistajan sopimuskumppanilla olisi toki mahdollisuus vilpittömän mielen suojaan edellä mainittujen säännösten mukaisesti. Maanmittauslaitos kuitenkin huomauttaa, että vilpittömän mielen mahdollisuus lähtökohtaisesti poistuu välittömästi, kun käräjäoikeuden määräämästä menettämisseuraamuksesta on tehty merkintä lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin (MK 7:3:een perustuva julkisuusvaikutus).

Jos menettämisseuraamuksen aiheuttaman omistajanvaihdoksen ajankohdasta lakisääteisesti määrättäisiin edellä mainitulla tavalla, jolloin valtion katsotaan tulleen omistajaksi jo käräjäoikeuden tuomion antamisesta lukien, ensin ehdollisesti ja sitten sanotusta ajankohdasta alkavin oikeusvaikutuksin lopullisesti, jos tuomio saa lainvoiman, tällä olisi oikeustilaa selkeyttävä vaikutus myös suhteessa ns. yleiseen velkojatahoon. Sanotulla perusteella olisi selvää, ettei kiinteistöä voitaisi ulosmitata edellisen omistajan velasta enää käräjäoikeuden tuomion jälkeen, pois lukien tilanteet, joissa ulosmittaus tapahtuu ennen tuomiota perustetun panttioikeuden ollessa oikeusperustana (ulosottokaaren (705/2007, UK) 4 luvun 9 §). Tilanne olisi selkeä lisäksi siinä tapauksessa, että omistaja, johon menettämisseuraamus olisi kohdistettu, joutuu konkurssiin käräjäoikeuden tuomion jälkeen, mutta ennen sen lainvoimaiseksi tuloa. Jos menettämisseuraamus sittemmin saa lainvoiman, kiinteistö ei kuuluisi edellisen omistajan konkurssipesään, vaikka konkurssi olisi sattunut ennen käräjäoikeuden tuomion lainvoimaiseksi tuloa (konkurssilain (120/2004, KL) 5 luvun 1 §).

Maanmittauslaitos lausuu, että ilman nimenomaista sääntelyäkin menettämisseuraamuksen kohteena olleen kiinteistön omistusoikeuden siirtymishetkenä

saatettaisiin pitää edellä oleva huomioon ottaen käräjäoikeuden tuomion antamishetkeä. Sääntelyn puuttuessa oikeustila saattaa kuitenkin olla sillä tavalla epävarma, että se on omiaan aiheuttamaan ongelmia ja epäselvyyttä. Käräjäoikeuden tuomion antamisesta saattaa kulua hyvin pitkä aika siihen, että menettämisseuraamus lopulta saavuttaa lainvoiman. Välitilan aikana on mahdollista, että omistaja, johon seuraamus on kohdistettu, määrää kiinteistöstä esimerkiksi juuri luovutustoimin tai panttaustoimin.

Maanmittauslaitos huomauttaa, että jos omistajanvaihdoksen ajankohta on epäselvä, menettämisseuraamuksen tuleminen myöhemmin lainvoimaiseksi ei sellaisenaan ratkaise niiden oikeudenhaltijoiden asemaa, joille on perustettu kiinteistöön kohdistuva oikeus käräjäoikeuden tuomion ja sen lainvoimaiseksi tulemisen välisenä aikana. Voidaanhan väittää, että omistus on siirtynyt vasta lainvoimaiseksi tulemisen hetkellä ja siitä eteenpäin, ei käräjäoikeuden tuomiosta alkanein oikeusvaikutuksin. Tällainen väite on mahdollinen, vaikka käräjäoikeuden tuomiosta olisi välittömästi tehty merkintä lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin. Voidaan perustellusti kysyä, mikä on tuomiosta tehdyn merkinnän oikeudellinen merkitys, jos omistajanvaihdos kaikesta huolimatta on tapahtunut vasta myöhemmin eli kun tuomio on saanut lainvoiman.

Vähintäänkin olisi tällöin säädettävä siitä, mikä on käräjäoikeuden antaman, menettämisseuraamuksesta annetun tuomion oikeusvaikutus tuomion antamisen ja sen lainvoimaiseksi tulemisen välisenä aikana, jos omistusoikeuden ei haluta katsoa siirtyvän jo käräjäoikeuden tuomiosta alkavin oikeusvaikutuksin. Jos omistusoikeuden siirtymishetkenä katsottaisiin perustelluimpana pitää vasta sitä hetkeä, kun menettämisseuraamus tulee lainvoimaiseksi, käräjäoikeuden menettämisseuraamusta koskevalle tuomiolle voitaisiin säädännäisesti antaa samat vaikutukset kuin kiinteistön takavarikoinnille ja ulosmittaukselle (pakkokeinolaki (806/2011, PKL) 7 luku sekä UK 4:37 ja 8:8). Vaikka omistuksen ei vielä katsottaisikaan, edes ehdollisesti, siirtyvän sanottuna hetkellä, omistaja

kuitenkin menettäisi oikeuden määrätä kiinteistöstä mm. luovutus- ja panttaustoimin heti kärjäoikeuden tuomion jälkeen. Tällöin kärjäoikeuden

menettämisseuraamusta koskevan tuomion merkitsemisellä lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin olisi myös aineellisoikeudellinen peruste, eikä tuomion ja sitä koskevan merkinnän oikeusvaikutus jäisi epäselväksi. Merkinnän tai sen puuttumisen sivullissuhdevaikutukset ratkeaisivat tällöin eri säännösten mukaan kuin silloin, kun omistusoikeuden katsottaisiin siirtyneen jo kärjäoikeuden tuomion hetkellä. Sovellettavat säännökset olisivat kuitenkin melko suurella varmuudella kartoitettavissa. Sovellettaviksi tulisivat todennäköisesti mm. maakaaren 3 luvun 10 § sekä 17 luvun 12 §.

Edellä asiaa on pohdittu nimenomaan kiinteistöjen ja maakaaren sääntelyn näkökulmasta. Lähtökohtaisesti aivan samat kysymykset voisivat aktualisoitua osakehuoneistojen kohdalla. Eri vaihtoehtojen suhteen kartoitettavaksi tulisivat tällöin HTJ-lain säännökset sivullissuojasta eri tilanteissa.

Omistajanvaihdoksen ajankohdan selkeän sääntelyn voidaan kuitenkin otaksua palvelevan lisäksi osakehuoneistojen vaihdantaa ja kirjaamismenettelyä.

Valtiolle menetetyksi tuomittuun omaisuuteen kohdistuva panttioikeus ja vakuudenhaltijan asema ulosottoviranomaisen myydessä valtiolle tulleen omaisuuden

Sakon täytäntöönpanosta annettavan uuden lain 49 §:ssä säädettäisiin pantti- ja vakuusoikeuksien huomioon ottamisesta esineeseen kohdistuvan

menettämisseuraamuksen täytäntöönpanossa. Säännöksessä säänneltäisiin, että pantti- tai muun vakuusoikeuden haltija saisi maksun esineen myynnistä kertyneistä varoista siten kuinka ehdotetun lain uudessa 50 §:ssä säädettäisiin varojen tilittämistä. Vastaavan tyyppinen säännös on nykyisin rikoslain 10 luvun 11 §:n 3 momentissa, joka uudistuksella kumottaisiin.

Nykyisessä laissa pantti- tai muun vakuusoikeuden haltija ei saa suoritusta automaattisesti, vaan asiasta on nostettava aina kanne tuomioistuimessa. Uusi sääntely lähtisi siitä, että pantti- tai vakuusoikeuden haltija saisi lähtökohtaisesti suorituksen ilman kannettakin. Ainoastaan jos täytäntöönpanosta vastaava viranomainen, eli kiinteistöjen ja osakehuoneistojen kohdalla ulosottoviranomainen, katsoisi, että pantti- tai vakuusoikeus oli saatu vilpittömässä mielessä, suoritusta olisi haettava nostamalla kanne tuomioistuimessa.

Maanmittauslaitos pitää ehdotettua pantti- ja vakuusoikeuden haltijan lähtökohtaista maksunsaantioikeutta perustellumpana verrattuna nykyisessä laissa säänneltyyn vaatimukseen, jonka mukaan pantti- tai vakuusoikeuden haltijan on aina nostettava kanne suorituksen saadakseen. Säännös liittyyne pääsääntöisesti niihin tilanteisiin, joissa panttitai vakuusoikeus on perustettu jo ennen menettämisseuraamuksen tuomitsemista. Esinevakuusoikeuden haltijan asema

lähtökohtaisesti turvataan kaikissa tilanteissa. Nykyisen, rikoslain 10 luvun 11 §:n 3 momentin sääntelyn voidaan katsoa olevan tähän vakiintuneeseen yleiseen periaatteeseen nähden selkeässä ristiriidassa.

Maanmittauslaitos lausuu kuitenkin, että sääntelyyn jää edelleen eräitä tulkinnanvaraisuuksia ja ehkä jopa puutteita. Uudessa säännöksessä määrättäisiin, että menettämisseuraamuksen kohteena olleeseen omaisuuteen kohdistunut pantti- tai vakuusoikeus raukeaa, jos havaitaan, että pantti- tai muu vakuusoikeus oli saatu vilpittömässä mielessä. Ratkaisun tekisi ensi vaiheessa ulosottoviranomainen, ja pantti- tai vakuusoikeuden haltija voisi, kuten edellä ilmaistiin, viedä asian ratkaistavaksi tuomioistuimessa riita-asiana ajettavalla kanteella.

Maanmittauslaitos kiinnittää tässä yhteydessä huomiota vilpillisen mielen käsitteen käyttämiseen säännöksessä.

Hallituksen esitysluonnoksessa ilmaisun sisältöä käsitellään sivuilla 102–103. Erityisesti vilpillisellä mielellä tarkoitettaisiin sivuilla tarkoitettussa yhteydessä samantyyppisiä keinotekoisia järjestelyjä, joista ulosottomenettelyn osalta säädetään ulosottokaaren 4 luvun 14 §:ssä.

Maanmittauslaitos toteaa, että vilpillisen mielen käsitettä ei tyypillisesti käytetä kysymyksessä olevan tyyppiin keinotekoisiiin järjestelyihin liittyvissä tilanteissa. Ulosottokaaren 4 luvun 14 §:ssä ei liioin käsitettä käytetä. Säännöksessä tarkoitetut keinotekoiset järjestelyt liittyvät tilanteisiin, joissa ulosmittausta ei vielä ole tapahtunut. Tällöin omaisuuden järjestelyt on suoritettu jo ennen kuin omistajan määräämisvaltaa on mitenkään rajoitettu kysymyksessä olevaan omaisuuteen kohdistuen. Omaisuutta ei ole rasittanut sivullisten oikeuksia tai sivullisten hyväksi määrättyjä vallintarajoituksia. Järjestelyn sivuuttamista ulosottomenettelyssä ei perusteta omaisuutta järjestelyssä saaneen vilpilliseen tai vilpittömään mieleen suhteessa sivullisten oikeuksiin tai aikaisemmin määrättyihin vallintarajoituksiin vaan muunlaiseen kriteeristöön.

Maanmittauslaitos huomauttaakin, että vilpillisen mielen käsitteellä viitataan esineoikeuksien vaihdannassa yleensä sopimuskumppanin tietoisuuteen

sivullisille kuuluvista oikeuksista tai siitä, että omistajana esiintyvän määräämisvaltaa kohteeseen on rajoitettu. Ehdotetussa säännöksessä vilpillisen mielen käsite voisikin parhaiten viitata tilanteisiin, joissa pantti- tai vakuusoikeus on perustettu menettämisseuraamuksen tuomitsemisen jälkeen. Näissä tilanteissa täytäntöönpanoviranomainen voisikin perustaa pantti- tai muun vakuusoikeuden mahdollista ratkaisua raukeamisesta joko siihen, että asianomainen sopimuskumppani oli jo menettänyt kohteen omistusoikeuden tai joka tapauksessa oikeutensa määrätä siitä käräjäoikeuden menettämisseuraamuksen määräämisestä annetun tuomion jälkeen, ja että pantti- tai vakuusoikeuden haltijan katsottaisiin olleen, rekisterimerkinnät huomioon ottaen tai joskus ilman niitäkin, tietoinen näistä olosuhteista. Toisin sanoen tällöin hänen katsottaisiin olleen vilpillisessä mielessä pantti- tai vakuusoikeuden saadessaan ja täytäntöönpanoviranomainen katsoo oikeuden

sen vuoksi rauenneeksi. Säädosperusteina täytäntöönpanoviranomainen tukeutuisi edellä selostettuihin maakaaren säännöksiin tai niitä vastaaviin HTJ-lain säännöksiin.

Kun vilpillisen mielen käsite ymmärretään kuvatulla, Maanmittauslaitoksen käsitys huomioon ottaen vakiintuneemmalla tavalla, ehdotettu säännös jäisi tulkinnanvaraiseksi ja avoimeksi nimenomaan niitä tilanteita varten, joita esitysluonnoksessa käsitteellä kuitenkin erityisesti olisi tavoiteltu. Tavoite on mitä ilmeisimmin ollut puuttua myös ja ennen kaikkea keinotekoisien järjestelyjen tyyppisiin, jo ennen menettämisseuraamuksen tuomitsemista toteutettuihin toimiin. Kuten edellä todettiin, menettämisseuraamuksen tuomitsemisen jälkeen perustettuihin pantti- tai vakuusoikeuksiin puututtaisiin toisaalta jo tapahtuneen määräämisvallan menettämisen ja toisaalta eri omaisuuslajeja koskevien vilpittömän mielen suojasäännösten tai suojan puuttumisen lakisääteisten kriteerien kautta. Sama liittyisi tilanteisiin, joissa omaisuus olisi jo etukäteen PKL 7 luvun sääntelyllä takavarikoitu. Tällöin omistajan määräämisvallan rajoitukset olisivat tulleet voimaan jo ennen menettämisseuraamuksen tuomitsemista.

Ehdotetun 49 §:n 3 momentissa säädettäisiin, että pantti- tai vakuusoikeus raukeaa, jos täytäntöönpanoviranomainen havaitsee, että oikeus on saatu vilpillisessä mielessä. Jotta säännöstä voitaisiin perustellusti soveltaa myös keinotekoisissa järjestelyissä, joihin on ryhdytty ennen menettämisseuraamuksen tuomitsemista tai sitä ennen tapahtunutta takavarikkoa, Maanmittauslaitos esittää harkittavaksi säännöksen täydentämistä tähän viittaavilla olosuhteilla sen lisäksi, että säännöksessä yhtenä raukeamisperusteena viitataan oikeudenhaltijan vilpilliseen mieleen.

Vakuudenhaltijan asemaa koskevan sääntelyn rajaaminen ehdotetussa uudessa 49 §:ssä

Ehdotetussa sakon täytäntöönpanosta annetun lain uudessa 49 §:ssä pantti- tai muun vakuusoikeuden haltijan asema otettaisiin huomioon edellä mainitulla tavalla, jos kysymys olisi rikoslain 10 luvun 4, 5 tai 5 a §:n perusteella tuomitusta esinekohtaisesta, kuten kiinteistöön tai huoneistoon kohdistuvasta menettämisseuraamuksesta. Jos menettämisseuraamus olisi perustunut hyödyn tai laajennetun hyödyn menettämiseen (RL 10:2-3) tai rahanpesurikoksen kohteena olevan omaisuuden menettämiseen (RL 32:12), säännöstä vakuudenhaltijan aseman huomioon ottamisesta ei sovellettaisi. Samanlainen rajaus sisältyy nykyiseen rikoslain 10 luvun 11 §:n 3 momenttiin.

Joka tapauksessa rikoslain 10 luvun 2 ja 3 §:ssä rajaus perustunee siihen, että rikoshyöty tuomitaan menetetyksi pääsääntöisesti arvomääräisenä eli rahasuorituksena eikä esinekohtaisena. Maanmittauslaitos kuitenkin lausuu, että sanottuihin säännöksiin perustuva rikoshyödyn konfiskaatio

myös voi joskus kohdistua suoraan esimerkiksi kiinteistöihin tai osakehuoneistoihin. Samoin rahanpesurikoksen kohteena voidaan tuomita menetetyksi lisäksi kiinteistöjä tai osakehuoneistoja. Myös tällöin voi esiintyä tarvetta ottaa pantti- tai muun vakuusoikeuden haltijan asema huomioon vastaavalla tavalla kuin 49 §:ssä nyt ehdotetaan. Tämän vuoksi Maanmittauslaitos esittää

harkittavaksi, olisiko säännöksen soveltamisalaa varmuuden vuoksi laajennettava kohdistumaan myös niihin tilanteisiin, joissa menettämisseuraamus ilmenee hyödyn esinekohtaisena konfiskaationa tai rahanpesurikoksen kohteena olevan esineen konfiskaationa.

Menettämisseuraamusten täytäntöönpanokelpoisuus

Sakon täytäntöönpanosta annetun, nykyisin voimassa olevan lain 2 §:n 1 momentissa määrätään, että sakon, omaisuuteen kohdistuvan menettämisseuraamuksen ja rikosuhrimaksun täytäntöönpanoon on ryhdyttävä, kun ratkaisu, jolla sanottu seuraamus on määrätty, on tullut lainvoimaiseksi,

tai kun ratkaisu on pantavissa täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio. Vastaavasti ehdotetun uuden lain 5 §:n 1 momentissa säännellään, että seuraamuksen, jolla siis pykälässä tarkoitetaan kaikkia sakon täytäntöönpanosta annettavan uuden lain mukaisia seuraamuksia, kuten menettämisseuraamusta, täytäntöönpanoon on ryhdyttävä, kun ratkaisu, jolla seuraamus on määrätty, on tullut lainvoimaiseksi tai kun ratkaisu on pantavissa täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio.

Mainitut säännökset sisältävät, että täytäntöönpanoon voidaan ryhtyä myös silloin, kun tuomioistuimen päätös menettämisseuraamuksesta ei ole vielä lainvoimainen, kunhan se on pantavissa täytäntöön niin kuin lainvoimainen tuomio. Tällä viitataan hovioikeuden tuomioihin (OK 30:22). Kun hovioikeus on vahvistanut käräjäoikeuden määräämän menettämisseuraamuksen omalla tuomiollaan, siitä voi valittaa korkeimpaan oikeuteen ainoastaan, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Samalla tämä sekä OK 30:22 että UK 2:10 huomioon ottaen tarkoittaa, että sanottu hovioikeuden tuomio voidaan panna täytäntöön niin kuin lainvoimainen tuomio. Ulosottokaaren 2 luvun 10 §:ssä säädetään kuitenkin lisäksi, että tällöin myynnistä kertyneet varat saadaan tilittää vain vakuutta vastaan.

Koska kyseinen menettämisseuraamusta koskeva hovioikeuden tuomio olisi pantavissa täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio, vaikka valitusmahdollisuus korkeimpaan oikeuteen onkin vielä avoinna, menettämisseuraamus on lisäksi tullut täytäntöönpanokelpoiseksi sekä nykyisen sakon täytäntöönpanosta annetun lain sääntelyllä että ehdotetun uuden lain sääntelyllä. Oikeusrekisterikeskuksen olisi ilmeisesti tällöin haettava täytäntöönpanotoimia ulosottoviranomaiselta (nykyisen lain 41 §, uuden lain 37 §). Edelleen näyttäisi siltä, että ulosottoviranomainen voisi ryhtyä täytäntöönpanotoimiin, kuten kohteen myyntiin.

Maanmittauslaitos kiinnittää tältä osin huomiota siihen, että sääntely poikkeaa maakaaren ja HTJ-lain sääntelystä. Sekä maakaaren 11 luvun 7 §:n 3 momentin että HTJ-lain 9.1 §:n sääntelyissä valtion kirjaaminen menettämisseuraamuksella kiinteistön tai osakehuoneiston omistajaksi edellyttää nimenomaan lainvoimaista tuomiota. Valtiota ei voida näihin rekistereihin kirjata omistajaksi hovioikeuden tuomion oikeusperustana ennen kuin on selvitetty, että valituslupaa ei ole

säädetyssä ajassa haettu, sitä ei ole myönnetty tai jos se on myönnetty, että asian käsittely korkeimmassa oikeudessa on päättynyt. Näin siitä huolimatta, että menettämisseuraamuksesta annettu tuomio sinänsä voitaisiin panna täytäntöön niin kuin lainvoimainen tuomio, ja menettämisseuraamus on myös sakon täytäntöönpanosta annetun ja annettavan lain mukaan tullut täytäntöönpanokelpoiseksi. Valtion saannon lopulliseksi tulemiseen eli hovioikeuden tuomion lainvoimaistumiseen voi joissakin tapauksissa kulua jopa useampi vuosi.

Menetetyksi tuomittua kiinteistöä koskevat panttikirjat

Ehdotetun uuden lain 43 §:n 3 momentissa määrätään, että täytäntöönpanosta vastaavan viranomaisen on otettava haltuunsa mm. kiinteistöön kohdistuvat kirjalliset panttikirjat. Säännös on perusteltu. Maanmittauslaitos kuitenkin lausuu, että pääosin panttikirjat ovat nykyisin sähköisiä eli pelkästään rekisterimerkintöjä lainhuuto- ja kiinnitysrekisterissä. Käytännössä on välillä ilmennyt epäselvyyttä ulosottomenettelyssä, miten näihin on haltuun ottamisen tapauksessa suhtauduttava. Joskus on vaadittu, että ne kirjattaisiin ulosottoviranomaisen nimiin sähköiseen rekisteriin. Voimassa oleva ulosottokaaren sääntely ei kuitenkaan lähde tästä. Samaa menettelyä ilmeisesti noudatetaan myös näissä tilanteissa. Asiasta voisi mainita perusteluissa.

Oikeusrekisterikeskuksen tiedonsaantioikeus (ehdotettu uusi 56 §)

Oikeusrekisterikeskuksen tiedonsaantioikeudesta säädettäisiin uuden lain 56 §:ssä. Säännöksessä ei mainita Maanmittauslaitosta. Maanmittauslaitos esittää harkittavaksi, olisiko lisäksi Maanmittauslaitos oltava mainittuna pykälässä.

Rikoslain 32 luvun 12 §:n 1 momenttiin ehdotettu uusi viittaus sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin

Rikoslain 32 luvun 12 §:n 1 momentissa viitataan nykyisin rikoslain 10 luvun 11 §:n 3 momentin sovellettavuuteen myös silloin, kun rahanpesurikoksen kohteena ollut omaisuus on tuomittu valtiolle menetetyksi. Tämä viittaus huomioon ottaen rahanpesurikoksesta koituneen menettämisseuraamuksen kohteena ollutta omaisuutta, kuten kiinteistöä tai huoneistoa, myytäessä on tullut sovellettavaksi nykyinen pantti- ja muiden vakuusoikeuksien käsittelystä annettu säännös eli RL 10:11.3. Uudessa sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa pantti- ja muiden vakuusoikeuksien huomioon ottamisesta menetetyksi julistetun omaisuuden myynnissä säädettäisiin lain 49 §:ssä. Rikoslain 10 luvun 11 §:n 3 momentti kumottaisiin.

Sen sijaan, että vastedes rikoslain 32 luvun 12 §:n 1 momentissa viitattaisiin yksilöidysti sakon täytäntöönpanosta annetun lain 49 §:ään, lainkohdassa viitataan yleisesti sanottuun lakiin.

Lainkohdassa tulevaisuudessa rahanpesurikoksesta tuomittuun menettämisseuraamukseen sovelletaan, mitä rikoslain 10 luvussa ja sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetään menettämisseuraamuksesta.

Maanmittauslaitos huomauttaa, että sakon täytäntöönpanosta annettavan lain uudessa 49 §:n 2 momentissa puolestaan rajattaisiin säännöksen soveltaminen siten, että se kohdistuisi pelkästään niihin menettämisseuraamuksiin, jotka perustuvat rikoslain 10 luvun 4, 5 ja 5 a §:ään. Maanmittauslaitos esittää pohdittavaksi, onko tämä 49 §:ään sisältyvä soveltamisalan rajaus omiaan aiheuttamaan tulkinnallista epäselvyyttä siitä, onko säännöstä lopulta sovellettava lisäksi silloin, kun menettämisseuraamus perustuu rahanpesurikokseen. Aikaisemmin RL 32:12.1:ssa viitattiin nimenomaisesti RL 10:11.3:iin, mutta ehdotettu yleinen viittaus muutetussa RL 32:12.1:ssa sakon täytäntöönpanosta annettavan lain sovellettavuuteen kokonaisuutena voidaan ymmärtää niinkin, että myös

yksittäisissä pykälissä olevat soveltamisalan nimenomaiset rajaukset ovat lisäksi sovellettavia. Asiaa koskeva perustelumaininta hallituksen

esitysluonnoksessa lisäksi jää mainituilta osin melko epäselväksi (s. 113).

Lausuntonne rikosvahinkosaatavien täytäntöönpanoa koskevista muutosehdotuksista.

Tämä kohta liittyy ilmeisesti rikosvahinkolaissa (1204/2005) tarkoitettuihin takautumissaataviin ja niiden takaisinperintään (esitysluonnos s. 44–46, 67–69 ja 117–120). Maanmittauslaitoksella ei ole lausuttavaa tältä osin.

Lausuntonne rekistereitä ja tiedonluovutusta koskevista muutosehdotuksista.

Maanmittauslaitos viittaa tältä osin edellisissä kohdissa lausuttuun.

Lausuntonne rangaistusvaatimusta ja päihdetutkimuskustannusten määräämistä koskevista muutosehdotuksista.

Ei lausuttavaa.

Lausuntonne muista muutosehdotuksista.

Ei lausuttavaa.

Lausunnonantajan mahdolliset muut huomiot.

Maanmittauslaitos kiittää mahdollisuudesta lausua Oikeusministeriön lausuntopyyntöön luonnoksesta hallituksen esitykseksi sakon ja muiden omaisuuteen kohdistuvien seuraamusten täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi.

Maanmittauslaitos toteaa, että oikeusministeriö pyysi jo 26.5.2023 Maanmittauslaitokselta ennakkolausuntoa eräistä tähän hallituksen esitysluonnokseen

liittyvistä ja siinä käsitellyistä seikoista (MML 63364/00 03 03/2023). Tässä lausunnossa Maanmittauslaitos esittää eräiltä kohdin

tarkennettuja näkemyksiä kysymyksessä olevista seikoista.

Nurmikari Jussi

Maanmittauslaitos - Pääjohtajan sijaisena ylijohdaja Petri Korpinen ja
maanmittausneuvos Markku Markkula